

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Karolína Kuželová

**Analýza nastolování agendy paritního zastoupení žen na současné české
politické scéně**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Radomír Sztwiertnia

OLOMOUC 2016

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně
na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 26. dubna 2016

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Radomírovi Sztwiertniowi za odborné vedení práce, jeho cenné rady a připomínky. Dále bych chtěla poděkovat Kateřině Zymové a své rodině za podporu.

Obsah

ÚVOD	5
1. FORMOVÁNÍ AGENDY	8
1. 1. AGENDA SETTING.....	8
1. 2. MÉDIA	9
1. 3. FÁZE NASTOLOVÁNÍ AGENDY	10
2. TEORETICKÝ RÁMEC GENDEROVÉ POLITIKY ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ.....	13
2. 1. REPREZENTACE	14
2. 2. BARIÉRY VSTUPU DO POLITIKY	15
2. 3. NEZISKOVÝ SEKTOR	17
2. 3. 1. NEZISKOVÉ ORGANIZACE ZAMĚŘUJÍCÍ SE NA GENDEROVOU PROBLEMATIKU.....	18
2. 4. VLIV MÉDIÍ	20
3. VÝVOJ GENDEROVÉ POLITIKY ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ	22
3. 1. PEKINGSKÁ KONFERENCE.....	22
3. 2. ČLENSTVÍ V MEZINÁRODNÍCH INSTITUCÍCH.....	23
3. 3. RADA VLÁDY PRO ROVNOST ŽEN A MUŽŮ	24
4. SOUČASNÁ DEBATA NA POLITICKÉ SCÉNĚ	26
4. 1. KVÓTY.....	27
4. 1. 1. ARGUMENTY PRO ZAVEDENÍ KVÓT.....	30
4. 1. 2. ARGUMENTY PROTI ZAVEDENÍ KVÓT	31
4. 2. AKČNÍ PLÁN PRO VYROVNANÉ ZASTOUPENÍ ŽEN A MUŽŮ V ROZHODOVACÍCH POZICÍCH NA LÉTA 2016 – 2018	32
ZÁVĚR.....	35
PŘÍLOHY	37
LITERATURA.....	40
ABSTRAKT	46
ABSTRACT	47

Úvod

Politika byla vždy doménou mužů. Vývoj společnosti dosáhl bodu, kdy populace stále více volá po ženské reprezentaci, a to z mnoha důvodů, které v předložené práci detailněji popisují. Přes veškerý apel se však stále nedaří ve většině zemí v oblasti politiky zajistit vyváženou participaci obou pohlaví. Stále více a více vyspělých zemí se zabývá otázkou, jak této vyvážené reprezentace docílit.

Nedostatečné zastoupení žen v rozhodovacích orgánech na lokální i celostátní úrovni je v ČR aktuálně diskutovaným tématem. Problém spočívá především v nedostatku žen, které by byly ochotné do zastupitelstev a státních institucí kandidovat. Dalším úskalím je skutečnost, že ženy čelí nepříznivým podmínkám ze strany společnosti. Jedná se o nastavené bariéry institucionálního, kulturního a socioekonomického charakteru. Těmto překážkám věnuji značnou část textu. Politické strany se inspiřují v zahraničí, snaží se bariéry eliminovat a ženy k participaci více motivovat.

Genderová politika rovné příležitosti je diskutovaným tématem nejen v ČR. Emancipace žen se stává trendem, který se šíří napříč Evropou přirozeně, ale také prostřednictvím Evropské unie (dále EU). Ta stojí v roli podporovatele a pozorovatele, často však do přirozeného chodu členských zemí zasahuje a vyvážené zastoupení prosazuje pomocí povinných kvót, jež určují minimální počet žen a mužů zastoupených v rozhodovacích orgánech. Tato práce se nebude věnovat vlivu EU, ale vývoji legislativního procesu v ČR od vzniku republiky po současnost.

Cílem předkládané práce bude analyzovat nastolování agendy (*agenda setting*) paritního zastoupení žen v české politice. Práce se bude zabývat také jejich participací na politickém životě a členstvím v politických stranách. Do procesu nezasahují pouze političtí aktéři, proces *agenda setting* ovlivňuje například neziskový sektor, média, ale i veřejnost. Proto bude v následujícím textu zohledňována také jejich činnost.

Situace nelze označit jako nevyhovující pouze na úrovni vrcholné politiky, nýbrž také na úrovni krajských a obecních zastupitelstev a v dozorčích radách většiny státních firem. Debata týkající se plošné eliminace stávajícího stavu zasahuje i do chodu firem soukromých. Existuje četné množství dostupných dokumentů, které situaci mapují a zveřejňují reálná data.

Protože se však jedná o téma postihující širokou oblast, bude se práce blíže věnovat pouze sféře vrcholné politiky. Konkrétně bude zaměřena na zastoupení žen v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky (dále PSPČR). Bude analyzovat, zda během sledovaného období došlo ke zvýšení nebo snížení počtu žen zasedajících v tomto legislativním orgánu, zda šlo o zvýšení/snížení rapidní, popřípadě, zda se jedná o zvýšení uspokojivé.

Budu odpovídat na hlavní výzkumnou otázku, která zní: *Je v českém prostředí v rámci legislativního procesu politika genderové rovnosti dostatečně zohledňována?*

A také na vedlejší výzkumnou otázku: *Jakým způsobem mohou do procesu nastolování agendy paritního zastoupení žen zasáhnout běžní občané?*

Práce bude strukturována do několika kapitol. V první kapitole se budu zabývat metodologickou částí nastolování agendy, seznámím čtenáře s termíny, které jsou pro *agenda setting* specifické, a popíšu celý proces podle toho, jak jej analyzují František Kalvas ve své knize *Nastolování agendy: Role masové a interpersonální komunikace, osobní zkušenosti a genderu* a Maxwell McCombs ve své knize *Agenda setting*.

V další kapitole představím teoretický rámec týkající se genderové politiky v ČR. Zaměřím se na možný pohled politické reprezentace, bariéry, které brání ženám účastnit se politického rozhodování, a představím několik relevantních aktérů v oblasti neziskového sektoru. Nevládní organizace mají silný vliv na formování agendy, protože na systému aktivně participují a jsou relevantním hráčem jak v soukromé sféře, tak i na politické úrovni. Spolupracují s vládou a zároveň se pohybují v terénu a komunikují s veřejností. Popíšu jejich činnost, úspěchy a výsledky, jichž za své existence dosáhly.

Oblasti genderové politiky a rovného zastoupení žen se v českém prostředí věnují mimo jiných autorů Petra Rakušanová a Jitka Gelnarová, jejichž články v textu cituji.

Následně se budu věnovat vývoji genderové politiky rovných příležitostí v ČR od devadesátých let po současnost. ČR genderovou politiku rovných příležitostí uplatňuje v souladu s předpisy mezinárodních organizací, které se svým členstvím zavázala dodržovat. Některé z těchto závazků detailněji popíšu a uvedu několik opatření, jichž bylo v průběhu sledovaného období dosaženo.

Potřebná fakta a přesná data nejen všech schválených aktů jsem získala z dokumentů uveřejněných Úřadem vlády České republiky, Českého statistického úřadu a Radou vlády pro rovnost žen a mužů.

Čtvrtá a současně poslední kapitola uvede čtenáře do současné situace a debaty kolem zavádění některých opatření, která mají zajistit vyšší ženskou participaci. Aktuální debata se týká zavedení povinných kvót a dělí společnost na dva tábory – příznivce a odpůrce. V neposlední řadě představím nové legislativní návrhy, které již jsou aktuálně realizovány, a také ty, které jsou ve fázi přípravy a čekají na schválení. To vše v analogii s procesem nastolování agendy tak, jak jej podrobněji analyzuji v první kapitole.

1. Formování agendy

Média a politikové, všichni aktéři, kteří se podílí na procesu nastolování agendy, hledají témata, která jsou soudobým problémem společnosti a která jsou aktuálně hojně diskutovaná. Proces formování agendy je rozdělen na dva větší celky, které rozvádím níže. Prvním je nastolování agendy – *agenda setting* (v anglickém originále) a rámcování agendy – *agenda framing* (v anglickém originále). (Kalvas 2012)

1. 1. Agenda setting

Spouštěčem takového procesu je obvykle přítomnost nějaké nevyhovující natolik závažné situace ve společnosti, kterou je nutno řešit. Nejprve se musí tento problém stát předmětem diskuse veřejné agendy, protože teprve tehdy apeluje na jeho řešení široká společnost a nevyhovující situace je hodna dominovat hlubší diskusi a posléze proniká do politické agendy.

Pokud se ve společnosti objeví podobný alarmující jev, zformují se zájmové skupiny, které zastupují postiženou část obyvatelstva a apelují na odstranění těchto bariér. V tomto bodě do procesu zasahují média, jev se transformuje do mediální agendy. (Kalvas 2009: 20)

Média problému dávají podobu a představují ho veřejnosti, probíhá proces rámcování. Pokud je mediální agenda úspěšně prezentována, společnost se mobilizuje, volá po vymýcení stávajícího stavu, agenda přechází z úrovně mediální na úroveň veřejnou a problém je definován jako celospolečenský, což je v anglickém originále označováno jako *issue*. Tento celospolečenský problém politické elity dále nemohou přehlížet a je nutné, aby se jím začaly zabývat. Často takové řešení spočívá ve vytvoření zákona nebo vyhlášky. V této chvíli už se jedná se o politickou agendu. (Kalvas 2009: 16-17) Veřejná nálada a veřejné mínění není stálou proměnnou, mění se v čase v závislosti na aktuálním dění v zemi, politickém dění, ekonomické situaci země i jednotlivců.

Paulína Tabery ve svém článku uvádí, že výzkumy jasně dokazují, jak zásadní vliv média na nastolování veřejné agendy mají. Tento vliv však může být i opačný. Společnost skrze zájmové skupiny a jednotlivce vytvoří debatu kolem nevyhovující situace a vyvine tlak na její řešení a odstranění. Teprve poté se touto situací začnou zabývat média, která osloví širší veřejnost a odtud putuje do politické agendy. Na jeho řešení apeluje silná zájmová skupina, ale také konkrétní zákonodárce nebo

skupina zákonodárců. Ti ve snaze udržet si nebo získat elektorát mohou sami navrhnout řešení problému, který vzešel takzvaně zespoda, tedy ze strany lidu. (Kalvas 2009: 24-25)

Původním teoretikem, který se zabýval tématem nastolování agendy, byl Walter Lippmann, který upozornil na to, že „*veřejné mínění reaguje nikoli na okolní prostředí, ale na pseudoprostředí, které vytvářejí zpravodajská média*“. (McCombs 2009: 27-28) Záleží na typu daného média, jakou důležitost zprávě bude přisuzovat.

„*Schopnost ovlivňovat významnost („salience“) témat ve veřejné agendě se označuje jako schopnost zpravodajských médií nastolovat agendu.*“ (McCombs 2009: 26) Čtenáře, diváka a posluchače více zaujme zpráva, která se objeví na titulní straně periodika, je doprovázena fotkou a výrazným titulkem, nebo je jí v hlavních zprávách věnováno nejvíce času a objevují se i mimořádné vsuvky ve vysílacím čase té, které televize. Veřejnosti se tato událost přímo nedotýká, proto je kontakt s ním zprostředkován skrze sdělovací prostředky a informace jsou jí poskytovány touto cestou. (McCombs 2009: 26-27)

1. 2. Média

S nástupem jedenadvacátého století se stává důležitým komunikačním kanálem a zdrojem informací internet. I zde jsou uživatelům denně poskytovány více či méně relevantní zdroje informací k diskutovaným tématům.

Faktem zůstává, že média obecně jsou hlavním prostředníkem mezi veřejností a událostmi ve světě. Jsou významnými hráči ve sféře nastolování agendy, jsou to média, která určují, zda je ta či ona událost významná a natolik důležitá, aby byla veřejnosti sdělována. Společnost je závislá na informacích, které jsou jí denně předkládány.

Výše uvedené faktory, jako například délka textu či reportáže, čas věnovaný tématu v hlavních zprávách, četnost reportáží, uvedení článku na titulní stranu periodika či počet článků publikovaných prostřednictvím internetu, to vše působí na veřejnost. Ta tuto problematiku zaregistruje a s postupem času jí přisuzuje více a více důležitosti. Tím se mediální agenda dostává do veřejné sféry a stává se veřejnou agendou. (Tamtéž) McCombs v kapitole *Ovlivňování veřejného mínění* uvádí mnoho případových studií, které prokazují spojitost mezi mediální agendou a veřejným míněním.

Paralelně s nastolováním agendy probíhá takzvané rámcování agendy – *agenda framing* (v anglickém originále), na které mají z velké části vliv masová média. Rámce „jsou jakési „*mantinely*“, v nichž se média nebo čtenáři pohybují, když uvažují o nastoleném tématu“ (Tabery 2009).

Problém je transformován skrze média do podoby, která je srozumitelná širší veřejnosti. Média společnosti zajišťují ucelený výklad aktuálního dění. Vytvářejí se rámce, do kterých je problematika nahuštěna. Proces rámcování nabízí veřejnosti možný pohled na věc, ten však není jediný a daný, je pouze dominantní, čtenář, posluchač či divák na něj může mít jiný náhled v souvislosti s věkem, vzděláním, sociální třídou či pohlavím. (Tabery 2009)

Znamená to, že způsob, jakým je popisovaná událost nebo osoba prezentována v médiích, tedy jaké vlastnosti jsou zdůrazněny, v jakém kontextu jsou prezentovány, se může odrazit také v uvažování lidí, kteří se zaměří právě na vybrané vlastnosti a nahlíží na věc z nabídnutého úhlu pohledu. (Tabery 2009)

Média mohou celou problematiku zkreslit, mají velkou moc, mohou určité informace přidat nebo vynechat. Mohou se k problému stavět pozitivně, negativně, ale i objektivně a v konečném důsledku záleží pouze na veřejnosti, zda se přikloní k názoru, který je mu prezentován, nebo zda se bude informovat dále sám jinými prostředky a pokusí se zůstat neovlivněn. „*Veřejné mínění o konkrétních tématech se postupem času mění, jak přicházejí nové generace, vnější události i masová média.*“ (McCombs 2009: 48)

1. 3. Fáze nastolování agendy

Kalvas ve své knize odkazuje na výzkum Anthonyho Downse, který systematizoval vývoj fáze veřejného mínění o veřejném problému.

V první fázi, která se nazývá *pre-problémová*, se objeví nepříznivé podmínky, které však nejsou definovány jako problém a není jim věnována pozornost.

Přechod do další fáze charakterizuje *alarmující objevení*. McCombs, který též vychází z teorie Downse tento jev nazývá „znepokojivý objev“. (McCombs 2009: 61) Většinou jde o nějakou dramatickou událost, kterou Roger W. Cobb a Marc Howard Ross označují jako spouštěcí. Tato událost danou problematiku zjednoduší do té míry, aby byla široká veřejnost schopná ji pochopit, porozumět jí a vytvořit si určitý postoj k nevyhovujícímu stavu.

Na občanech závisí, zda proběhne transformace na *issue*, a to podle jejich osobních postojů a preferencí. V této fázi je společnost většinou pozitivně naladěna k hledání řešení daného problému. Takovou událost ve svém zájmu nemohou politické elity dále ignorovat. Tato fáze je důležitá z toho důvodu, že problém povýší na předmět politického zájmu.

V další fázi se konkretizují řešení, která mají *issue* odstranit nebo mu předcházet. Mohou se objevit i omezující kroky a počítá se s finanční realizací. Charakteristická je přítomnost mnoha zájmových skupin, které vytvářejí tlak na politické elity a které zastupují různé skupiny veřejnosti a názorová hnutí.

Následuje pokles intenzity veřejného zájmu o daný problém, a to v důsledku překážek, které jeho řešení přináší, a které se krystalizuje v přechodí fázi. Může se jednat (1) o finanční nákladnost – investice peněz do projektu může být často realizována na úkor komfortu veřejnosti, (2) problém může občany znepokojoval, proto jej raději vytěsni, nebo (3) je jeho definování a řešení zdlouhavé a vyčerpávající, proto se veřejnost od něj odvrátí. Pravděpodobná je i kombinace všech tří úrovní.

Poslední fáze, takzvaná *post-problémová* je příznačná tím, že problém mizí z veřejné sféry a zpět se může dostat díky zájmu veřejnosti. První a poslední fáze se liší tím, že v poslední existují programy a instituce, které se danou věcí nadále zabývají, i když už není předmětem veřejné agendy. Zde se ukazuje setrvačnost zavedených řešení. Druhá a třetí fáze jsou klíčové pro analýzu politického procesu. (Kalvas 2009: 21-22)

Kalvas se dále zabývá analýzou samotného procesu nastolování agendy. „Roger W. Cobb a Marc Howard Ross tento proces člení do šesti fází: (1) *iniciace problému* znamená definování problémové situace a pojmenování problému. Správné pojmenování je důležité pro uchopení *issue* společností a hledání viníka. Může se stát, že kvůli špatné definici a pojmenování, nebude správně určen spouštěcí mechanismus nevyhovující situace. V této fázi je vznesen požadavek na diskusi na politické úrovni.

Existují faktory, které mohou nastolení agendy podpořit nebo naopak zabraňují jeho efektivnímu vymýcení. Cobb a Elder mezi takové faktory řadí *nejednoznačnost*, která způsobuje, že si veřejnost může pod názvem problému představit více věcí, *sociální důležitost*, která má veřejnosti ukázat, že se problém netýká pouze úzké skupiny lidí, ale zasahuje širší veřejnost. *Časová relevance* je

zásadní, proto, aby bylo veřejnosti zdůrazněno, že problém se netýká přechodného období, naopak je na tolik závažný, že by mohl ohrožovat i budoucí generace.

Netechnická definice zajistí, že problematice porozumí co nejširší vrstva obyvatelstva. Pokud bude název a definice problému obsahovat nejasné, odborné výrazy a cizí slova, veřejnost nedokáže odhadnout podstatu, důležitost a nevyhnutelnost řešení. Lidé se tak o věc přestanou zajímat, protože jí neporozumí. Veřejná agenda bude mít menší šanci, že bude prosazena.

Zásadní novost je důležitá proto, aby bylo jasné, že stávající prostředky nejsou dostačující na to, aby zajistily, hladké a efektivní odstranění jevu, ne pouze jeho odsunutí nebo odložení. Proto je potřeba nových nápadů a prostředků.

Všechny tyto faktory mohou být snadno zneužity oponenty, kteří budou lobbovat za to, aby byl ponechán status quo a *issue* nebyl vůbec formulován a dále nastolen jako agenda. Proto je důležité zohlednit všechny body uvedené výše, abychom dokázali případné oponentuře vyvrátit argumenty.

Další fáze nastolování procesu podle Cobba a Rosse jsou (2) *expanze veřejného problému*, (3) *adopce problému do veřejné agendy*, (4) *adopce problému do politické agendy*, (5) *rozhodovací proces* a (6) *implementace*.“ (Kalvas 2009: 22-23)

Pokud je *issue* natolik závažný, že se transformuje na úroveň politické agendy, musí ještě v podobě veřejné agendy *prolomit tzv. „železný trojúhelník“*, který tvoří *nátlakové skupiny zainteresované v určitých konkrétních tématech; zákonodárci, kteří sedí v příslušných komisích...; a byrokrati, kteří dohlíží na konkrétní vládní politiky*“ (Cobb, Ross in Kalvas 2009: 25).

Postupem času se může ukázat, že agendu je nutno přepracovat, protože již není aktuální, nesplňuje očekávané požadavky nebo je špatně definována. Tato změna je nazývána reformulace problému. Proces však nelze aktualizovat v libovolnou dobu. Nejvhodnější čas nastává v momentě, kdy se otevírá „okno příležitosti“, které může otevřít například změna administrativy nebo silný apel veřejnosti na změnu agendy. Tento moment trvá pouze krátkou dobu. Proto je nutné politickou situaci sledovat a využít správný okamžik. (Kalvas 2009: 24-25)

2. Teoretický rámec genderové politiky rovných příležitostí

Úkolem demokratického státu je občanům garantovat rovné podmínky pro život bez ohledu na náboženské vyznání, věk, vzdělání, pohlaví či barvu pleti. Tato obecná stanoviska jsou součástí ústavního zákona ČR. Součástí ústavy je také Listina základních práv a svobod. (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2016)

Vláda svou činností napomáhá k naplňování těchto závazků a v souladu s nimi zkvalitňuje život občanům státu. V její kompetenci je vytvářet takovou legislativu, která se bude s principy ústavy shodovat a bude odpovídat aktuálním potřebám společnosti.

Jistota svobodných voleb, dostupnost zboží všeho druhu, bezplatný školní systém a jiné služby, které stát svým občanům poskytuje, budí dojem, že žijeme ve společnosti, kde pro diskriminaci není prostor. V reálném životě se však můžeme setkat s případy, kdy jsou určité skupiny osob znevýhodněny.

Může se jednat například o národnostní menšiny, o osoby handicapované, ale i o osoby v důchodovém věku nebo o jedno z pohlaví. Většinou jde o ženy. Ženy jsou hůře platově ohodnoceny než muži za stejnou odvedenou práci, což se následně projevuje ve výši jejich starobního důchodu. Jak uvádí vládní strategie pro rovnost žen a mužů, ženy v důchodovém věku jsou chudobou ohroženy 2x více než muži v důchodovém věku. (Úřad vlády ČR 2014: 11) Ženy jsou častěji oběťmi domácího násilí a častěji jsou zneužívány jako sexuální objekty.

Stále častěji se hovoří o nedostatečném počtu aktivně působících političek. Jedná se zejména o vládní úroveň, i když v obecních a krajských zastupitelstvech také není počet žen a mužů vyrovnaný, přestože situace není natolik kritická a zastoupení obou pohlaví je rovnoměrnější.

Petra Rakušanová v roce 2006 provedla výzkum ve spolupráci s Centrem pro výzkum veřejného mínění (dále CVVM). Pracovníky centra zajímalo, jaký je názor respondentů na důležitost zapojení žen do veřejných institucí. Občané se měli dle svých preferencí rozhodnout, zda je pro ně zastoupení žen rozhodně užitečné, spíše užitečné, spíše neužitečné nebo rozhodně neužitečné.

Po zpracování zodpovězených údajů bylo zjištěno, že téměř 89 %, respektive 88,9 % všech respondentů považuje důležitost zapojení žen do veřejných institucí za rozhodně užitečné nebo spíše užitečné, jak ukazuje graf číslo 1 (Centrum pro

výzkum veřejného mínění 2006). 6 % z nich si myslí, že zastoupení je spíše neúčinné a 4,2 % považuje zastoupení žen za neúčinné. (Tamtéž)

Graf číslo 2 ukazuje, že existuje rozdíl mezi postoji mužů a žen. Mezi těmi, kteří považují zastoupení žen za spíše neúčinné nebo neúčinné je více mužů, zatímco mezi těmi, kteří jej považují za spíše účinné a účinné je více žen. (Tamtéž) Zásadní pro naše účely je skutečnost, že společnost jako celek bez ohledu na pohlaví považuje za důležité, aby ženy participovaly na veřejných institucích.

S ohledem na koncept *agenda setting*, jak jej máme rozpracován v první kapitole, lze problém nedostatečné reprezentace žen v politických institucích označit za nevyhovující stav. Přestože nelze jednoznačně určit, jaká událost vedla k *alarmujícímu objevení*, neboli „znepokojivému objevu“, lze považovat první, *pre-problémovou* fázi za uzavřenou. Druhá fáze nastolování agendy, ve které dojde k povýšení problému na *issue*, je díky probíhající debatě ve veřejné sféře úspěšně realizována.

K realizaci procesu *agenda setting* však nedošlo pouze prostřednictvím tlaku veřejnosti, nýbrž díky požadavkům politických elit, které čelily vývoji politiky. Dále díky světovým trendům a působení mezinárodních organizací, kterých je ČR členem. Legislativa těchto organizací je implementována v právním řádu ČR. K formování agendy přispěly svou činností také nevládní organizace, které za paritní zastoupení žen lobbují na vládní úrovni a ovlivňují tak zákonodárce.

2. 1. Reprezentace

Jedním z důvodů, který často užívají zastánci vyššího zastoupení žen ve vládních institucích, je, že ženské zájmy nejsou muži dostatečně zohledňovány. Proto, aby byla těmto zájmům přisuzována vyšší váha, je důležité, aby ženy více participovaly na politickém životě

Jitka Gelnarová ve svém článku *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?“* využívá studie politické reprezentace Hany Pitkin. V tomto konceptu Pitkin odlišuje deskriptivní a substantivní reprezentaci. Deskriptivní reprezentace „klade důraz na podobnost reprezentovaného a reprezentujícího, nezávisí zde tolik na tom, co reprezentant dělá, ale spíše na jeho vnějších charakteristikách. Reprezentant nejedná pro druhé, ale „symbolizuje“ je z titulu své podobnosti s nimi“ (Pitkin in Gelnarová 2010: 125)

Pro náš výzkum můžeme ženy stavět do role matek, které se starají o domácnost a pečují o děti. Tyto ženy budou lépe než muži reprezentovat zájmy žen – matek, protože znají jejich každodenní problémy. Zároveň dokazují, že je možné propojit dvě časově náročné sociální role – matka a politička.

Muži, jejichž doménou je podle tradice veřejná sféra, nemohou efektivně realizovat politiky, jimž nerozumí. „*Deskriptivní reprezentace popisuje proces, kdy zastupitel, reprezentuje určitou skupinu lidí, jejíž život žije, proto je schopen se vžít do role této skupiny občanů*“. (Gelnarová 2010: 125).

Naopak teorie substantivní reprezentace chápe zastoupení z hlediska účelu. Nezáleží na podobnosti reprezentujícího a reprezentovaného. Kolektivní shromáždění reprezentuje celou populaci a zájmy všech. Ženy – političky i muži – politici zastupují ženy i muže, mladé i staré, všechny složky společnosti bez ohledu na to, zda se s těmito skupinami v reálném životě ztotožňují či nikoliv.

To znamená, že muži, stejně jako ženy mohou zastupovat a reprezentovat opačné pohlaví, pochopí jeho sociální role a v souladu s tím pro něj vytvoří ideální prostředí, které jej v naplňování úloh nebude omezovat.

Vytvoření povinných kvót, které mají určit minimální počet žen zastoupených v rozhodovacích orgánech, spojuje oba typy reprezentace, tedy jak deskriptivní, tak substantivní. Deskriptivní, protože požadujeme, aby ženy byly v politice zastoupeny ženami, a substantivní proto, že požadujeme, aby ženy, které získají poslanecký mandát, reprezentovaly ženské zájmy. (Gelnarová 2010: 125-126).

2. 2. Bariéry vstupu do politiky

Problém nízkého počtu žen ve vrcholných pozicích spočívá v tom, že ženy reprezentovat nechtějí. Jaké důvody mohou vést k tomu, že se ženy rozhodnou neúčastnit politického života? V knize *Lokální politika v Moravskoslezském kraji* autoři uvádí možné bariéry, které brání vstupu žen do politiky. Tyto bariéry se formují v prostředí ovlivňovaném socioekonomickými, kulturními a institucionálními faktory. (Sztwiertnia, Hellowá 2012: 65)

Ženy, které se rozhodnou založit rodinu, jsou tímto závazkem časově vytíženy. Starost o domácnost a výchova dětí je natolik náročná, že žena by další sociální roli v podobě politické funkce jednoduše nedokázala plně realizovat. Politická funkce ve státní instituci znamená dlouhodobé odloučení od rodiny, což se neslučuje například s péčí o malé děti. Jedná se o tzv. dvojitou zátěž. (Tamtéž: 66).

Pippa Norris a Ronald Inglehart v článku *Gendering Social Capital: Bowling in Women's Leagues?* hovoří o tom, že ženám a mužům je v souvislosti v jejich sociálními rolemi distribuováno odlišné množství volného času, peněz, vědomostí a zkušeností a odkazují se na výše uvedenou dvojitou zátěž. Ženy kvůli svým rodinným povinnostem nemají tolik času věnovat se volnočasovým aktivitám a v důsledku i méně participují na politickém životě. (Norris, Inglehart 2003: 5 -6)

Žena čelí skutečnosti, že pokud se na pracovním pohovoru potenciálního zaměstnavatele bude o práci ucházet mimo ni i muž, výběrčí rada se může domnívat, že žena za nějakou dobu založí rodinu a odejde na mateřskou dovolenou. Zaměstnavatel bude muset znovu vypsat konkurz na ženin post, což znamená další finanční a časovou nákladnost.

Po návratu z mateřské dovolené se žena bude muset znovu zapojit do pracovního procesu, což může představovat jistou náročnost. Stále bude čelit tomu, že je primárně matkou a bude i nadále plnit povinnosti z mateřství vyplývající a vyplývající z péče o domácnost. Tyto skutečnosti označujeme jako socioekonomické bariéry.

Mezi kulturní bariéry patří tradiční předsudky o tom, že politika je považována za výhradně mužské pole působnosti, její vedení potřebuje pevnou ruku, a to je prvek blízký mužům spíše než ženám. To, že do politiky vstoupí muž, je považováno za samozřejmost. Pokud se političkou stane žena, je vystavována vyššímu tlaku a pozornosti právě ze strany opačného pohlaví.

Dalším, ne však posledním faktorem, který brání ženám vstupu do politiky, jsou institucionální bariéry. Jde především o dopady volebního systému, velikost obvodu a otevřenost kandidátních listin. Ženy jsou na listinách uváděny na nižších, tedy nevolitelných místech. Podle Petry Rakušanové jsou menší obvody příčinou nižšího počtu žen na kandidátních listinách politických stran (Sztwiertnia, Hellowá 2012: 68)

Výzkum CVVM realizovaný v roce 2007 ukázal, „že rodinné povinnosti ztěžují vstup žen do politiky (81 % mužů a 83 % žen). Na druhém místě jsou tradice (souhlasí 70 % mužů a 77 % žen). 62 % mužů a 51 % žen souhlasí s tím, že politika je málo vhodná pro ženy pro svou tvrdost a špinavost a až 65 % žen (a 47 % mužů) souhlasí s tím, že muži v politice ženu mezi sebe nepustí“ (Kunštát in Sztwiertnia 2012: 67).

2. 3. Neziskový sektor

Výše definované bariéry se pokoušejí odstranit nevládní organizace, které se zabývají problematikou genderové rovnosti a nedostatečným zastoupením žen v rozhodovacích orgánech. Jejich činnost je zaměřena na zvyšování sebevědomí žen prostřednictvím pravidelných setkávání žen a mentoringu.

Neziskový sektor je důležitým aktérem, který spoluutváří politickou agendu a ovlivňuje legislativní rozhodnutí. Vedle procesu *agenda setting* současně probíhá také *agenda framing*. K tomu neziskový sektor svou činností přispívá. Před tím, než byl problém nedostatečného počtu žen v politice povýšen na *issue*, došlo k vytvoření mnohých organizací, které představují most mezi společnostmi a vládou. Tlumočí vládě požadavky a cíle veřejnosti. V zájmu politických elit je této formující se agendě věnovat pozornost.

Vláda není z kapacitních, administrativních, časových a jiných důvodů schopna mapovat veškeré problémy, které hýbou společnostmi. Proto s neziskovým sektorem úzce spolupracuje. Organizace upozorňují vládu a veřejnost na situaci, ve které je jedno z pohlaví znevýhodněno, nebo v nichž nemají obě pohlaví rovné podmínky. Pracovníci organizací se pohybují v terénu a jsou tudíž s občany v užším kontaktu. Zajišťují jednu z forem monitoringu a v případě, že se objeví nepříznivé podmínky pro běžného občana, sbírají informace a data, která dále analyzují. Výstupy z takových analýz poté slouží jako podklad pro případnou projednávanou agendu.

Každá z organizací se zaměřuje na jinou formu diskriminace. Některé se snaží o vyrovnané zastoupení ve sféře politické, jiné v zaměstnaneckém sektoru, školství či vědě. V případě, že se jejich programy shodují, pak spolu tyto spolky spolupracují a navzájem se podporují. Zvyšuje se tak šance, že jejich agenda bude prosazena nebo alespoň medializována. Ve spoustě těchto organizací aktivně působí také muži.

Dlouhodobý problém, se kterým se neziskový sektor potýká, je nedostatečné finanční zajištění. Zčásti je podporován vládou, ale je závislý také na prostředcích ze zahraničí a na sponzorech. Pro přerozdělení státních peněz byla v roce 1992 vytvořena na úrovni vlády Rada pro nadace. V roce 1998 byla transformována na Radu vlády pro nestátní neziskové organizace (Dále Rada NNO). Rada NNO monitoruje, kolik peněz je čerpáno, pro jaké účely a hodnotí výstupy z činnosti neziskového sektoru jako celku, ale i jednotlivých organizací. Podává vládě zpětnou

vazbu a každoročně předkládá výroční zprávu o svých aktivitách. (Vláda České republiky 2016: a)

Ve vzájemné spolupráci organizace a Rada NNO upozorňují vládu na případnou krizovou oblast. Dále „*spolupráce státní sféry s NNO probíhá mj. prostřednictvím participace zástupců NNO v různých poradních orgánech.* (Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020 2014: 35)

2. 3. 1. Neziskové organizace zaměřující se na genderovou problematiku Gender Studies

Gender Studies je nevládní neziskovou organizací, která působí od roku 1991. Mapuje problémy, týkající se rovnosti mužů a žen v běžném životě, apeluje na změny v zaměstnaneckém sektoru, ale i v oblasti politiky. Poskytuje informační, konzultační a vzdělávací služby. Poskytuje poradenství v oblasti sladování rodinného a pracovního života, školení v oblasti genderové rovnosti a podporuje ženy při jejich vzestupu na vedoucí pozice. Nabízí stáže a brigády. (Gender Studies 2016: a)

V jejím čele stojí Helena Skálová, která „*je členkou Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů (RVRP), členkou Výboru pro institucionální zabezpečení rovných příležitostí RVRP a členkou výkonného výboru České ženské lobby. Je editorkou zpravodaje Rovné příležitosti do firem.*“ (Gender Studies 2016: b) Dále Lada Wichterlová, která pracuje v Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, působí zde jako členka Výboru pro sladění pracovního, soukromého a rodinného života. V letech 1998-2003 vedla knihovnu organizace.

Gender Studies úzce spolupracuje i s jinými tuzemskými a zahraničními organizacemi, se kterými tvoří síť. Mezi ně patří Česká ženská lobby, European Women's Lobby, KARAT Coalition nebo Česko proti chudobě (Gender Studies 2016: c).

Jedná se o mezinárodně uznávanou organizaci. Těší se podpoře Velvyslanectví Spojených států amerických, Norských finančních mechanismů, České televize a některých ministerstev ČR. (Gender Studies 2016: d)

Gender Studies každoročně uděluje ocenění firmám, které odměňují muže i ženy rovným dílem za stejnou odvedenou práci a snaží se vyrovnávat rozdíly mezi oběma pohlavími. Dále zvyšuje ochranu občanů v současném digitálním světě

a vytváří preventivní opatření před kybernetickými útoky. Stejně jako jiné organizace podporují ženy v mateřství. (Gender Studies 2016: e)

Český svaz žen

Český svaz žen je největší ženský spolek v ČR, jehož činnost je založena na dobrovolnosti. Sdružuje ženy na všech úrovních společnosti bez ohledu na národnost, náboženské vyznání, sociální status nebo profesi. Aktivně spolupracuje s jinými ženskými tělesy a s některými z nich tvoří síť organizací. Konkrétně s The Associated Country Women of The World, Českou ženskou lobby a Radou seniorů ČR.

Ve svém programu organizace propaguje principy mezinárodních dokumentů přijatých ČR a ženským hnutím. Podporuje ženy na všech úrovních od politické sféry až po soukromou. Dále podněcuje ženy k aktivitě a tvořivosti a zaměřuje se na zvýšení jejich sebevědomí a prosazuje a chrání jejich práva.

Cílem jejich činnosti je prosazování rovného postavení žen ve společnosti, dále podpora rodiny a partnerství v rodině, rozvoj osobnosti ženy pomocí speciálních programů nebo humanitární pomoc, sladování mezigeneračních vztahů, sladování rodinného a profesního života a jiné aktivity.

Členskou základnu svazu tvoří asi 13 000 žen v 517 základnách. Ty působí na republikové, krajské, okresní i místní úrovni. (Svaz českých žen 2016)

Na svých webových stránkách svaz pravidelně informuje o nadcházejících událostech s genderovou tématikou. Zveřejňuje zprávy z již proběhlých zasedání a meetingů a jiné aktuality.

Fórum 50 %

Fórum 50 % je nezisková organizace, která dlouhodobě monitoruje politický vývoj v oblasti genderové rovnosti. Prosazuje vyšší zastoupení žen v politice a aktivně se zasazuje o zvýšení genderové rovnosti ve společnosti.

Každoročně tato organizace pořádá happeningy a kurzy pro ženy, jejichž cílem je zvýšit jejich sebevědomí. Snaží se snížit bariéry, které ženám brání při vstupu do politiky, snaží se je motivovat. Spolupracuje s politickými stranami.

Ředitelkou Fóra je Jana Smiggels Kavková, pod jejímž vedením se organizaci podařilo získat ocenění "*Zdravě řízená NNO*" v soutěži *Neziskovka roku 2013*. Stali se respektovaným tělesem v ČR i zahraničí v oblasti spolupráce s vládními

orgány, kterým poskytuje informace, a mimo dalších úspěchů realizovali přes 40 projektů. (Fórum 50 % 2016: a)

V roce 2006 vyšla ve spolupráci s Petrou Rakušanovou studie s názvem *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?* Publikace je součástí projektu této organizace „Vyrovnané šance v politice“ a zabývá se odstraňováním nerovností mezi muži a ženami v oblasti politiky. Definuje bariéry, které ženám brání aktivně se do politického života zapojit a dále uvádí opatření, která by mohla počet žen v politice zvýšit. (Fórum 50 % 2016: b)

Žába na prameni o.s.

Žába na prameni je občanská iniciativa, která vznikla na základě vydávání stejnojmenného časopisu pod vedením Hany Květové a Dany Radové a několika dalších žen. Radová je současnou ředitelkou společnosti. Formálně bylo toto těleso založeno v roce 2005. Zaměřuje se na oblast komunální politiky a život v obci. Dále se zabývá se výchovou občanů a podporuje jejich aktivitu na místní úrovni. Snaží se vyrovnávat rozdíly mezi muži a ženami. Spolupracuje s aktivisty a dobrovolníky z řad občanské společnosti. (Žába na prameni 2016: a)

K jejich úspěchům patří realizace několika projektů v letech 2005-2014. Týkaly se podpory vzdělávání pro zastupitelstva a veřejnou správu, vzdělávání pro ženy, osvěty pro muže, psychologie pro ženy i muže nebo genderově citlivé výchovy. V letech 2013-2014 byl realizován projekt *Motivované ženy 50 plus*, jehož cílem je *pomoci posunout firemní procesy a kulturu ve čtyřech konkrétních firmách tak, aby z vyšší genderové rovnosti profitovaly obě strany – zaměstnankyně i zaměstnavatelé.* (Žába na prameni 2016: b) Program je zacílen na spolupráci se ženami v předdůchodovém věku. Dalším bodem je například nastolení genderové metodiky, podle níž se bude hodnotit práce firem nebo pořádání kulatých stolů s cílem propojit zájmy a potřeby zaměstnavatelů a zaměstnankyň. (Motivované ženy 50 plus poklad k objevení)

2. 4. Vliv médií

Dalším důležitým aktérem, který zasahuje do procesu nastolování agendy, jsou média. Média spolu s neziskovým sektorem a veřejností přispívají svou činností k tomu, aby došlo k transformování *issue* na politickou agendu.

Jedním z kroků, které této transformaci předcházejí, je povýšení *issue* na stupeň mediální agendy. Pokud k tomuto povýšení dojde, je důležité, aby byl problém správně definován a aby mu byla přidělena odpovídající podoba. Tento proces je nazýván *agenda framing*.

Schopnost rámcování agendy mají kromě neziskových organizací i média, ať už se jedná o noviny, televizi, rádio či dnes již tak důležitý internet. Tato fáze nastolování agendy je zásadní, protože *issue* je tlumočena široké veřejnosti.

Lidové noviny zveřejnily 19. června loňského roku na svých internetových stránkách článek s názvem *Dienstbier: Ženy a muži v Česku nemají rovné podmínky*. Obsah seznamuje veřejnost s tím, že vláda v prosinci roku 2015 schválila dokument, který má navazovat na již fungující opatření, jež snižují nerovnosti mezi oběma pohlavími. Jedná se o dokument s názvem *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020*.

Dále poukazuje na činnost současného ministra pro lidská práva rovné příležitosti a legislativu, který se k celé problematice vyjadřuje následovně: „Argumenty, že je potřeba respektovat přirozený vývoj, vedou k závěrům, že ještě pár set let a už ta situace bude v politické oblasti vyrovnaná.“ (Lidové noviny 2016)

O aktivitách J. Dienstbiera a resortu, v jehož je čele, informují také Hospodářské noviny. 17. března letošního roku zveřejnily článek s názvem *Dienstbier chce 40 procent žen na vedoucích místech. Příkazy vlády nepomohou, je přesvědčená manažerka ČEZ* (Hospodářské Noviny 2016).

Jádrem článku je upozornění na to, že Ministerstvo pro lidská práva, rovné příležitost a legislativu předložilo vládě nový legislativní návrh. V tomto případě se jedná o *Akční plán pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích na léta 2016 – 2018*, jehož analýzou se zabývám v závěrečné kapitole.

Tato dvě periodika společnosti poskytují relevantní informace o činnosti ministra a jeho resortu, Protože se jedná o agendy, které byly vládě předloženy v nedávné době navíc v krátkém časovém intervalu, lze usoudit, že J. Dienstbier je v čele ministerstva aktivní a výsledky jeho práce jsou zřejmé. K problematice se obě periodika vyjadřují se objektivně, proto je zle považovat za aktéry procesu *agenda setting* a *agenda framing*.

3. Vývoj genderové politiky rovných příležitostí

Ve dvacátém století ke zvýšení emancipace přispěl svými revolučními myšlenkami tehdejší československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Avšak tou dobou pojem genderová politika rovných příležitostí nebyl znám, ženy pečovaly o domácnost a veřejná sféra jim nebyla přístupná.

Během čtyřicetiletého období komunismu byl na našem území kladen důraz na rovné postavení žen a mužů především v sektoru zaměstnaneckém a váha byla přisuzována také statutu rodiny a mateřství. V politické sféře však stále dominovali muži a představa rovnostářské společnosti byla spíše iluzorní. (Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020: 33)

Již v roce 1983 podepsala Československá socialistická republika Úmluvu OSN o odstranění všech forem diskriminace žen. (Tamtéž) Po pádu komunismu nastala fáze konsolidace demokracie a postupné integrace do západních struktur. Na půdě mezinárodních organizací proběhla řada konferencí s konkrétními závěry, které se členské země a přidružené státy zavázaly implementovat do svého legislativního rámce a v praxi je dodržovat.

Debata týkající se paritního zastoupení obou pohlaví v ČR probíhá od devadesátých let dvacátého století. Tou dobou se však jednalo pouze o teoretických postupech vyplývajících z mezinárodních smluv a z členství v mezinárodních organizacích, ale nebyly zřejmé výstupy z těchto závazků.

Vstup ČR do mezinárodních institucí představoval další zásah do chodu země. Mezinárodní instituce, jejichž je ČR členem, se staly dalším relevantním aktérem, který působí v oblasti zvyšování počtu žen ve vrcholných orgánech. Poté, co byl problém povýšen na *issue*, a dále transformován jako předmět mediální agendy, bylo třeba, aby se zformoval také do podoby politické agendy. Kromě médií a neziskového sektoru se na této transformaci podílely také tyto mezinárodní instituce.

3. 1. Pekingská konference

V roce 1995 se konala čtvrtá světová konference o ženách v Pekingu. Týkala se rovnosti žen a mužů a v jejím závěru byla přijata „Akční platforma“. Jedná se o „významný mezinárodní dokument, který není právně závazný, avšak má silnou mezinárodní relevanci“ (Ministerstvo životního prostředí 2015: 4) Je zde definováno

12 oblastí, kde jsou ženy nejčastěji diskriminovány a jsou jim upírána jejich lidská práva.

Formálně se jedná o zprávu, kterou každoročně vypracovává vláda. Ohlíží se zpět, hodnotí vykonanou práci a zároveň plánuje program a priority pro následující rok. Podmínkou správného fungování je ochota vytyčených cílů dosáhnout, plnit dané závazky, ale také vytvoření kontrolních mechanismů, které by dohlížely, zda je program reálně naplňován. (Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020: 33)

V závěrečném programu konference byla uvedena také opatření, která mají diskriminacím zabránit a předcházet. Účastnila se i ČR, která na základě výstupů z Pekingské konference v roce 1998 přijala dokument s názvem *Národní akční plán nazvaný „Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen“* (Úřad vlády České republiky 2015: 3). Tím se zavázala závěry konference formálně dodržovat a implementovat je do legislativního řádu. Tento dokument je každoročně předkládán vládě ČR, která hodnotí výsledky, jichž je v oblasti genderové politiky dosaženo. (Tamtéž)

ČR na základě tohoto dokumentu každoročně analyzuje statistické údaje týkající se pohlaví, které odráží problémy, oblasti sporů a otázky vztahující se k mužům a ženám ve společnosti. Zpracované informace jsou klíčové pro vytváření opatření, která by nerovnosti odstraňovala. (Vláda České republiky 2014: a)

V roce 1998 byla také zřízena Rada vlády pro lidská práva, která měla dohlížet na odstraňování diskriminačních opatření. Od roku 2002 pracuje na úrovni každého ministerstva minimálně jeden pracovník, v jehož kompetenci je zasáhnout, v případě, že by formující se agenda nebyla v souladu s výstupy Úmluvy OSN, Pekingské konference či jinými antidiskriminačními prvky. (Tamtéž)

3. 2. Členství v mezinárodních institucích

Členství v Radě Evropy s sebou přineslo závazek prosazovat rovnost žen a mužů, který vyplývá z Evropské sociální charty. Tu ČR ratifikovala v roce 1999. Závazky plynoucí z členství v dále EU bylo nutné implementovat od samotného počátku procesu přistupování do unie. EU se prostřednictvím směrnic a nařízení snaží vyváženost genderu zvyšovat. Vytváří kvóty, které členské země implementují do své legislativy.

Kolem kvót vyvstávají diskuse o tom, zda je právě toto řešení vhodné a zda nejde o přílišný zásah struktur EU do vnitřního fungování členských států a zda nejde o řešení příliš násilné.

V dokumentu s názvem *Charta základních práv Evropské unie* je uvedena kapitola III Rovnost. Citace článku 23 *Rovnost mezi muži a ženami* zní následovně: „*Rovnost mezi muži a ženami ve všech oblastech, včetně zaměstnání, práce a odměňování za ni musí být zajištěna. Zásada rovnosti nebrání v tom, aby byla zachována nebo přijata opatření, která stanoví zvláštní výhody pro nedostatečně zastoupené pohlaví.*“ (Euroskop 2016)

EU tedy nevyklučuje žádné konkrétní prostředky, kterými by nemohlo být rovnosti dosaženo. Nejde pouze o apel na vlády členských států, jedná se o závazek, který by unijní země měly přijmout a řídit se podle něj. Pokud by některá z nich podobný závazek porušila, čelila by sankcím ze strany orgánů EU a také jiných členů. Porušila by nejen chartu, nýbrž i lidská práva.

Na podporu výše uvedených opatření, která byla zavedena v devadesátých letech, a která vycházejí z členství v mezinárodních organizacích, vznikaly v ČR současně spolky, hnutí a organizace na podporu politiky genderové rovnosti. Jednalo se především o již zmíněné neziskové organizace.

Protože v devadesátých letech započal přechod do třetí fáze *agenda framing* a *issue* se transformovalo na úroveň politické agendy, byly také vytvořeny poradní orgány vlády, jejichž úkolem je vládě předkládat agendu týkající se genderové rovnosti.

3. 3. Rada vlády pro rovnost žen a mužů

Jedním z těchto důležitých aktérů je Rada vlády pro rovnost žen a mužů (dále Rada), která byla zřízena v roce 2001 za účelem monitoringu v oblasti genderové politiky. Rada „*je stálým poradním orgánem vlády v oblasti vytváření rovných příležitostí pro ženy a muže*“ (Vláda České republiky: b) Jejím úkolem je vládě předkládat návrhy legislativy, týkající se rovnosti žen a mužů, aby jí tak usnadnila práci a zefektivnila ji.

Rada pracuje na úrovni sedmi výborů a pracovních skupin specializovaných například na prevenci domácího násilí, porodnictví, podporu aktivit nestátních neziskových organizací a podobná genderově orientovaná témata, která hýbou společností.

Předsedou se stává člen vlády, do jehož kompetence spadá oblast týkající se genderové rovnosti. Tím je v současné době ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu Jiří Dientsbier. J. Dientsbier je signatářem Koalice za vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice, z jeho rétoriky je zřejmé, že vyrovnané zastoupení v politice podporuje.

Ministerstvo pod jeho vedením dosahuje konkrétních výsledků. V roce 2014, tedy po roce působnosti resortu, vláda *schválila Vládní strategii pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020* (dále Strategie). Jedná se o první dokument, který prosazuje rovnost žen a mužů s jasnou koncepcí až do roku 2020. (Vláda České republiky 2014: b)

Dalším návrhem legislativy, na jehož schválení vládou se aktuálně čeká, je *Akční plán pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích na léta 2016 – 2018*. Tento dokument navazuje na Strategii. Cílem je zvýšit počet žen, které zasedají v rozhodovacích orgánech. Mělo by se jednat o 40% hranici. V následující kapitole se Akčnímu plánu věnuji podrobněji.

Rada je složena z 27 členek a členů – zástupců akademické obce, neziskového sektoru a státní správy, jejichž kompetence se vztahují k oblasti genderové rovnosti. Zasedání probíhají nejméně čtyřikrát ročně a dále podle potřeby. Informace o činnosti a výsledcích její práce jsou přístupné veřejnosti na webových stránkách Úřadu vlády, jenž zastřešuje agendu Rady. Sídlí zde i její sekretariát.

Na posledním zasedání, které se konalo 8. prosince 2015. Rada představila oblast působení pro příští roky. *„Dále bylo na programu projednání Souhrnné zprávy za rok 2014 o plnění Národního akčního plánu prevence domácího násilí na léta 2011-2014 či představení činnosti vybraných resortů a neziskových organizací zabývajících se postavením žen.“* (Vláda České republiky 2016: c)

Rada dohlíží na to, aby ČR dodržovala závazky vyplývající z Úmluvy OSN. Prosazuje postupy při projednávání vládních politik a snaží se doporučit řešení zaručující genderovou rovnost. Hodnotí efektivitu prosazených opatření. Dále *„doporučuje příslušnému ministrovi/příslušné ministryni, případně vedoucí/mu příslušného ústředního orgánu státní správy zaměření dotačních programů na podporu veřejně účelných aktivit nestátních neziskových organizací v oblasti rovnosti žen a mužů“* (Vláda České republiky 2016: d).

4. Současná debata na politické scéně

Aktuálně, tedy od roku 2013, kdy v ČR proběhly poslední volby do PSPČR, v tomto legislativním orgánu zastoupeno z celkového počtu 200 poslanců 39 žen, což činí 19,5 %. (Český statistický úřad 2016) Po volbách do Evropského parlamentu, které se konaly v květnu 2014 a po sestavení Evropské komise, jsou křesla ženám v PSPČR rozdělena následovně: KSČM (10 křesel), ANO (9 křesel), TOP 09 (6 křesel), ČSSD (7 křesel), ODS (2 křesla), Úsvit – Národní koalice (2 křesla), Východočeši (1), Starostové a nezávislí (1), KDU-ČSL (1). (Český statistický úřad 2016)

Graf č. 3 ukazuje, jak počet žen zastoupených v PSPČR rostl až od roku 1996 až do roku 2006, kdy byl zaznamenán mírný pokles. Od roku 2010 však opět pozorujeme stoupající tendence. (Český statistický úřad 2016) 19,5 % však stále nereflektuje počet, který by se přibližoval vyrovnanému zastoupení obou pohlaví zasedajících v tomto legislativním orgánu. V horní komoře Parlamentu České republiky, z celkového počtu 81 zákonodárců, zasedá 15 senátorek. (Senát parlamentu České republiky 2016)

Žádná žena se v historii naší republiky nestala prezidentkou a žádná žena nikdy nevykonávala post premiérky. Současná vláda je složena z 13 ministrů a tří ministryň. Michaela Marksová má na starosti ministerstvo práce a sociálních věcí, Kateřina Valachová ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Karla Šlechtová ministerstvo pro místní rozvoj. (Vláda České republiky: d) V Evropském parlamentu Českou republiku reprezentuje 21 poslanců, z toho pět žen. Jmenovitě Dita Charanzová, Martina Dlabajová, Kateřina Konečná, Olga Sehnalová a Michaela Šojdrová. (Euroskop 2016). I v těchto orgánech je tedy zřetelný nepoměr zastoupení mezi oběma pohlavími. V Evropské komisi za ČR hlasuje Věra Jourová. (Evropská komise 2016)

Za posledních 20 let se v ČR podařilo „*optimalizovat zabezpečování agendy rovnosti žen a mužů na institucionální úrovni*“ (Vláda České republiky 2014: 3). Na úrovních jednotlivých ministerstev byly vytvořeny „*pozice koordinátorek a koordinátorů rovných příležitostí žen a mužů (tzv. gender focal points)*“ (Tamtéž), jejichž úkolem je v každém z resortů zajišťovat agendu rovnosti pohlaví.

Byl zřízen nový poradní orgán na vládní úrovni, výše zmíněná Rada, a v roce 2014 byl znovu zaveden post ministra pro lidská práva, který byl po sestavení vlády

v roce 2011 zrušen. Tato skutečnost poukazuje na to, že oblast lidských práv znovu nabývá na důležitosti. (Tamtéž)

S ohledem na výše uvedené okolnosti můžeme označit proces nastolování agendy za ukončený. Problém byl povýšen prostřednictvím neziskového sektoru na *issue* a pronikl do mediální agendy. Následně proběhla jeho transformace na politickou agendu, na jejíž úrovni byly zřízeny instituce a jiné mechanismy, jejichž úkolem je dohlížet, na to, aby byla rovnost mužů a žen zvyšována.

Se znovuzavedením Ministerstva pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu se však otevřelo „okno příležitosti“. Nastala tedy vhodná situace proto, aby byl problém nedostatečného zastoupení žen ve vrcholných orgánech znovu nastolen, jelikož je zřejmé, že vytyčených cílů nebylo dosud dosaženo. Ve vrcholných politických orgánech, v orgánech na nižších úrovních ani v mezinárodních institucích či firmách není počet žen a mužů vyrovnaný, stále je viditelný nepoměr mezi oběma pohlavími.

„Vláda by měla především přijmout ucelenou koncepci, která by pokrývala vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodujících pozicích ve všech oblastech veřejného života. Nedílnou součástí této koncepce musí být každoroční mapování počtu žen a mužů ve vedoucích funkcích nejen v rámci ministerstev, ale také v ostatních státních institucích a podnicích s většinou státní účastí, včetně dozorčích a správních rad.“ (Gender Studies 2005: 8) Takovou koncepcí by se mohl stát již zmiňovaný Akční plán.

Je zřejmé, že v ČR je preferováno snižovat nerovnosti mezi muži a ženami pomocí postupných kroků obsažených v legislativě nebo zaváděním kontrolních mechanismů prostřednictvím institucí. Kromě těchto opatření existují jiná řešení, která zásadním způsobem zasahují do přirozeného vývoje. Jedná se o kvóty. Debata týkající se zavedení povinných kvót, které by určovaly minimální počet žen na kandidátních listinách nebo minimální počet žen zastoupených v legislativních orgánech, společnost dělí na dva tábory.

4. 1. Kvóty

Z výše uvedeného plyne, že existuje řada prostředků, pomocí nichž lze několik snížit nerovnosti mezi muži a ženami ve vrcholné politice. Tato opatření bývají rozdělena do několika skupin podle jejich zásahu do přirozeného vývoje událostí. Bývají označovány jako pozitivní diskriminace, nebo méně diskutabilním termínem, který

neevokuje obcházení rovnosti, a to termínem pozitivní akce. „*Nízké počty žen v politických funkcích lze řešit různými pozitivními akcemi, pro něž se používá pojem strategie genderové rovnosti. Obvykle rozlišujeme tři základní kategorie strategií genderové rovnosti:* (Rakušanová 2006: 6)

1. rétorické strategie – jedná se o podpisy mezinárodních smluv, oficiální prohlášení a přihlášení se k politice rovných příležitostí mužů a žen (jako příklad můžeme uvést výše zmíněnou Sociální chartu nebo Úmluvu OSN)

2. rovné příležitosti – jsou to implementace aktivních opatření, vedoucích k vyššímu zastoupení žen, například výcvikové aktivity, financování ženských politických aktivit, zvyšování obecného povědomí, financování či spolufinancování nákladů na kampaň, trénink komunikačních schopností žen kandidátek, financování péče o děti (v českém prostředí se může jednat o financování neziskového sektoru, jenž se zabývá podporou žen a aktivitami, které zvyšují jejich sebevědomí, nebo spolupráce vlády a neziskového sektoru)

3. pozitivní akce – jde o zavedení kvót, což je pozitivní akce, která prosazuje rovné zastoupení i za předpokladu, že budou dočasně porušena rovná práva. (Tamtéž)

Může se jednat o vnitrostranické kvóty politických stran, které si jejich pomocí určí minimální počet skupiny osob, která bude jejich stranu reprezentovat, a může se jednat o kvóty na kandidátních listinách politických stran, které určují minimální počet blíže definované skupiny osob, která bude na listinách vyzdvižena, aby bylo podpořeno její zvolení a následně zastoupení v legislativních orgánech, protože tyto skupiny jsou ve skutečnosti podreprezentovány.

Dánská politoložka Drude Dahlerup definuje volební kvóty jako typ rovné příležitosti, opatření, které nutí politické strany ve většině politických systémů, aby nominovaly, vybíraly a rekrutovaly více žen do politických pozic. (Dahlerup 2006: 6) Kvóty mají zajistit, „*zvýšení zastoupení historicky vyloučené nebo podreprezentované skupiny*“ (Tamtéž: 19).

V ČR existují dvě politické strany, které přijaly neformální typ kvót. Konkrétně se jedná o Stranu zelených (dále SZ) a Českou stranu sociálně demokratickou (dále ČSSD). Ta uplatňuje genderovou kvótu při obsazování stranických orgánů. „*Dle stanov musí být alespoň jedno místopředsednické křeslo ve všech výkonných výborech obsazeno ženou. Stejně pravidlo platí i pro vedení celé strany.*“ (Kvóty a další opatření pro zvýšení žen v politice 2015: 18-19)

Zavedení této kvóty se však setkává i s negativními komentáři: „*Dle stanov sociálních demokratů je jedno místo v předsednictvu strany ‘rezervováno‘ pro ženu, z tohoto místa se ale automaticky stalo jediné ‘ženské‘ místo. To pak na dlouho dopředu v myslích i praxi ‘zabetonuje‘ možnost, že by předsednictvo mohlo být obsazeno třeba z půlky ženami a z půlky muži.*“ (Euractiv 2013)

SZ jako jediná politická strana v ČR uplatňuje kvóty při sestavování kandidátních listin i při volbě orgánů strany, a to tak, že post předsedy (předsedkyně) strany a post místopředsedy (místopředsedkyně strany) musí být obsazen osobou opačného pohlaví. (Kvóty a další opatření pro zvýšení žen v politice)

Rakušanová s odkazem na existující koncepce kvóty dělí na formální a neformální. Formální jsou uvedeny v zákoně a v případě jejich neplnění hrozí trest v podobě sankcí. Neformální kvóty jsou přijímány na základě dobrovolného rozhodnutí. Nejčastěji jde o politické strany, které se rozhodnou tímto způsobem regulovat nominaci a rekrutování kandidátů na kandidátní listinu. (Rakušanová 2006: 6)

Debata mezi příznivci a odpůrci kvót často směřuje k otázce, zda je toto opatření eticky vhodné a adekvátní. Ve výzkumu CVVM z roku 2006 respondenti také odpovídali na otázku, zda si myslí, že zavedení kvót je vhodným řešením. Jak ukazuje graf č. 4, 35, 2 % z nich si myslí, že jde o opatření spíše nevhodné, 24, 4 % jej považuje za spíše vhodné, 19, 5 % považuje kvóty za rozhodně nevhodné a 10 % si myslí, že jsou kvóty rozhodně vhodným opatřením.

Z grafu č. 5 je zřejmé, že existují rozdíly mezi názory žen a mužů. Vyšší procentuální zastoupení mužů považuje zavedení kvót za spíše nevhodné a rozhodně nevhodné, naopak vyšší procentuální zastoupení žen si myslí, že je toto opatření rozhodně nebo spíše vhodné. (Centrum pro výzkum veřejného mínění: 2006)

Přestože značná část veřejnosti považuje kvóty jako vhodný prostředek k prosazení parity, většina společnosti se přiklání k méně radikálním opatřením, přestože považují stávající situaci za nevyhovující.

Z řad politiků a političek, aktivistů působících v neziskových organizacích, ale i běžných občanů zaznívají platné argumenty pro i proti zavedení těchto radikálních opatření. Uplatňování kvót považují jejich odpůrci za krajní řešení. Na čem se oba tábory shodnou, je, že je potřeba zastoupení žen v zastupitelstvech

i vrcholných orgánech zvýšit a podpořit participaci tohoto pohlaví. Obě strany sporu považují za ideální procentuální zastoupení minimálně 40 % žen a 60 % mužů. Aktuálně je na úrovni vrcholných orgánů 20 % žen a 80 % mužů. (Genderové kvóty: ano, či ne?)

Zastánci i odpůrci nabízí argumenty, které toto opatření podporují nebo naopak zcela zavrhnou a oba tábory využívají pro svůj záměr data, která jsou z většiny podložena vědeckými studiemi.

4. 1. 1. Argumenty pro zavedení kvót

Příznivci zavedení kvót argumentují tím, že ženy tvoří přibližně polovinu pracovní síly, polovinu populace v naší zemi, více než polovinu absolventů vysokých škol v ČR. Přitom ve vedoucích pozicích firem či zastupitelstvech je jich méně než 25 %.

Muži a ženy se na totožný problém dívají odlišnou optikou. Nejedná se nutně o politické záležitosti, ale o běžné každodenní činnosti. Muži nemohou rozumět všem problémům populace. Proto by měla rozhodnutí týkající se celé společnosti činit obě pohlaví. (Genderové kvóty: ano, či ne?)

Podle průzkumů efektivněji pracují smíšené skupiny mužů a žen. Mají inovativnější výsledky, lépe se shodnou na vhodném řešení a snáze najdou kompromis. Ve smíšených týmech lidé lépe komunikují nejen mezi sebou, ale také s potenciálními zákazníky. Lépe porozumí jejich přání a představám o produktu. (Tamtéž)

Zastoupení obou pohlaví ve vrcholných orgánech je zárukou toho, že budou nastolena i taková témata, která by mohla být muži opomíjena, kterým by nepřisuzovali potřebnou důležitost nebo by jim nepřipadala relevantní. Pokud nebude více žen v politice, je vyšší pravděpodobnost, že nebude někomu umožněno obhajovat svůj názor na řešenou problematiku, protože nebude vůbec nastolen.

Ženy mají v životě odlišné priority a pohled na svět, životní zkušenosti, dokáží nastolit pořádek a organizaci. Jsou citlivější a vnímavější k různým tématům. Země s vyšším zastoupením žen mají nižší míru korupce. (Fórum 50 %)

V uplynulých 25 letech, tedy od nastolení demokratického režimu v ČR můžeme pozorovat mírné stoupající tendence zastoupení žen v politice. Tento proces je však příliš pomalý. Zastánci zavedení kvót argumentují tím, že jejich uvedení do praxe by tento přirozený proces urychlilo o několik desítek let. Konkrétně

se hovoří, o tom, že přirozeným vývojem bychom rovného zastoupení v naší zemi mohli dosáhnout za 100-150 let. (Tamtéž)

„Ženy spíše podporují ty strany, které se zabývají tématy pro ně důležitými, a které zajišťují participaci a reprezentaci žen ve vlastních řadách a v politice.“
(Králíková 2005: 27)

Existují názory, že pokud by ženy byly pomocí kvót dosazeny na vedoucí pozice, bylo by pro ně pak snazší vytvořit si vlastní tým, uvnitř kterého by se navzájem podporovaly. Poté by byly překonány sociální bariéry a politika by se pro ně stala přirozeným prostředím.

Stoupenci také často argumentují tím, že jde pouze o dočasné řešení. Zavedení kvót je nejefektivnějším, nejrychlejším a nejlevnějším řešením. Kvóty jsou prakticky zavedeny a vyzkoušeny ve světě. Máme tedy důkaz, že jsou skutečně účinné. (Fórum 50 %)

Tento způsob zvýšení zastoupení žen se stává trendem napříč Evropou, zejména pak v severských státech, které se pyšní vysokým počtem aktivně působících političek. v roce 2001 bylo v norské dolní sněmovně zastoupeno téměř 39 % žen. (Norris, Inglehart 2001:128) Aktuální vládě, která byla zvolena v roce 2013, a která je složena z devíti mužů a devíti žen včetně premiérky, předseda, Erna Solberg.

4. 1. 2. Argumenty proti zavedení kvót

Do opozice se staví ti, kteří nepovažují zavádění kvót za zcela vhodné, protože se domnívají, že jde o krok příliš radikální. Někteří z nich dokonce hovoří o tom, že taková opatření zasahují do demokratického chodu země a jsou protiústavní. (Genderové kvóty: ano, či ne?)

Podobné výroky zaznívají především v případě, že hovoříme o soukromých firmách. Pokud někdo vybudoval podnik, do kterého investoval svůj čas a peníze, zdá se nesmyslné, aby stát zasahoval do jeho vedení, pokud nejsou porušována základní lidská a občanská práva.

Pokud by bylo zavedení kvót schváleno, jednalo by se o legislativu, která je straně či firmě vnucena, je nařízena a opět se jedná o princip, který není přímo slučitelný s demokracií. (Tamtéž) Záleží na svobodném rozhodnutí člověka, kterého z kandidátů svým hlasem podpoří. Zavedení kvót by zvýšilo možnost, že se do určité

pozice dostane jakákoliv žena, bez ohledu na to, zda má odpovídající zkušenosti a kvalifikaci, nebo zda vůbec má o tuto pozici zájem.

Mnohem efektivnější by bylo založit novou politickou stranu žen, která by na svých kandidátkách uváděla méně mužů nebo žádné muže. Pokud by taková strana zvítězila ve volbách, ženy by se do legislativních orgánů zapojily demokratickým způsobem.

Ženy však na politice participovat příliš nechtějí. Místopředseda vlády Pavel Bělobrádek v debatě think-tanku Evropské hodnoty hovoří o tom, že hlavním problémem je nedostatečný počet žen, které by chtěly kandidovat, proto se raději nechají umístit na nevolitelná místa. Pokud by situaci zatěžovaly povinné kvóty, strana by byla vystavena postihům proto, že by jednoduše neměla koho na listinu nominovat. (Tamtéž)

Pravděpodobně by nastala i taková situace, kdy žena volena tímto způsobem následně ze své funkce odstoupí a je nahrazena, což značně komplikuje systém volby z administrativních, finančních i časových důvodů. Není vyloučeno, že by na uvolněnou pozici nastoupil muž. (Tamtéž)

Zavedení kvót je sice řešením dočasným, avšak není zcela jasné, zda problém s nedostatečným zastoupením žen vymytí, nebo zda půjde pouze o jeho obcházení.

Pokud by kvóty byly skutečně zavedeny, musely by být zřízeny také kontrolní orgány a mechanismy, které by dohlížely na dodržování pravidel a správnost postupu, legitimní proces a monitorování aktivit, což by znamenalo další finanční, časovou a administrativní náročnost.

4. 2. Akční plán pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích na léta 2016 – 2018

Tlak na zvýšení počtu žen ve vrcholných pozicích v ČR přichází také z řad orgánů EU. V letošním roce zveřejnil ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu dokument, který se chystá předložit vládě ke schválení. Jde o součást programu Evropské komise s názvem PROGRESS, který byl zahájen v lednu 2014. (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2015)

Cíli tohoto projektu jsou, *Prohloubení odborné i mediální diskuse o vyrovnaném zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích, vytvoření komplexních nástrojů podpory vyrovnaného zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích, pevnější ukotvení tématu vyrovnaného zastoupení žen*

a mužů v rozhodovacích pozicích v rámci gender mainstreamingu a Analýza týkající se lepších možností sladění práce, soukromí a rodiny.“(Tamtéž)

Dientsbierův návrh se týká zavedení povinných kvót na kandidátních listinách pro volby do Poslanecké sněmovny, krajské volby i volby do Evropského parlamentu. Dle návrhu by se také mělo zvýšit zastoupení žen ve vedoucích pozicích firem, jež zasahují do chodu státu a obchodních společností, ale také v oblasti vědy, školství, soudnictví nebo médií, přičemž by se mělo jednat o minimálně 40% ženskou reprezentaci.

Tento dokument s názvem *Akční plán pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích na léta 2016 – 2018* (dále Akční plán) obsahuje 39 konkrétních úkolů pro všechna ministerstva. Kromě výše uvedeného se dále jedná například o zavedení otcovské mateřské dovolené nebo povinného zveřejňování údajů týkajících se žen ve vedoucích funkcích Českým statistickým úřadem.

Návrh je však vystaven kritice především z opoziční ODS. Předseda strany Petr Fiala jej považuje *„za špatný a navíc za ponižující*. Vytýká ČSSD, že se *nepoučila z toho, že sama není schopná naplňovat své kvóty na ženy na kandidátkách. Zase chce něco socialisticky vnutit celé společnosti*“.
(Echo24.cz 2016) Fiala dále argumentuje tím, že zavedení kvót je zbytečné a navíc pro ženy urážlivé. Upozorňuje na to, že ve vedení ODS jsou dvě ženy, které do této pozice nebyly dosazeny pomocí uměle vykonstruovaných podmínek, nýbrž svobodnou a demokratickou cestou. (Tamtéž)

Svaz průmyslu a dopravy České republiky vydal k návrhu své stanovisko. Podle něj obsahuje Akční plán nepřesné, matoucí a zavádějící termíny, které je nutno lépe formulovat, respektive doplnit. Dalším problémem návrhu je také příliš negativní postoj k transparentnosti výběrových řízení a zastoupení ve statutárních orgánech společností. Podle posudku dokument příliš paušalizuje. Mohlo by tak dojít poškození některých firem.

Dále svaz upozorňuje na to, že Akční plán není zcela v souladu s principem dobrovolnosti. Podle tohoto principu obchodní podniky informují o svém zasedání a jednání na základě svého uvážení. Úkoly, zavazující k povinnému předkládání zpráv princip dobrovolnosti podkopávají. (Svaz průmyslu a dopravy České republiky: 1-4)

Zda se jedná o další pokus, jak vládě předložit dokument, kterému nebude přisuzována přílišná důležitost, nebo zda se jedná o průlomovou záležitost v oblasti

genderové politiky rovných příležitostí, se dozvíme během letošního roku. Podle rétoriky opozice však nemůžeme očekávat jeho vřelé přijetí.

Závěr

Tato diplomová bakalářská práce se zabývala procesem nastolování agendy paritního zastoupení žen na současné české politické scéně. Analýza byla zaměřena na vývoj genderové politiky rovných příležitostí v ČR v uplynulých 25 letech a transformací této politiky do legislativy. Z výše uvedeného vyplývá, že iniciativa nevzešla pouze ze strany společnosti, nýbrž také ze strany zákonodárců za současného působení neziskového sektoru a vlivu mezinárodních organizací.

V první části textu, byl využit Kalvasův metodologický koncept nastolování agendy, který byl dále aplikován na problematiku genderové nerovnosti v politické sféře ČR. Během sledovaného období zákonodárci realizovali mnoho legislativních procedur, které zajistily permanentní monitoring genderové vyváženosti. Na vládní úrovni byly zřízeny orgány, výbory a jiná menší tělesa, která dohlíží na to, aby byl při vytváření legislativy zohledňován princip genderové rovnosti.

V případě, že by měl být tento princip porušen, jsou pracovníci povinni informovat příslušné orgány a zajistit tak, aby byla situace napravena. S přihlédnutím na zmíněné skutečnosti, můžeme kladně odpovědět na hlavní výzkumnou otázku, která zní: *Je v českém prostředí v rámci legislativního procesu politika genderové rovnosti zohledňována?*

Limitací této práce je, že se zaměřuje pouze na oblast vrcholné politiky, ačkoliv nedostatečným zastoupením žen jsou postižena i nižší úroveň státní správy a i většina firem v soukromém i veřejném sektoru. Jedná se však o natolik obsáhlé téma, že by rozsah bakalářské práce nedostačoval.

Byla položena také vedlejší výzkumná otázka: *Jakým způsobem mohou do procesu nastolování agendy paritního zastoupení žen zasáhnout běžní občané?* Značná část této práce byla věnována neziskovému sektoru. Všechny uvedené organizace běžně spolupracují s jednotlivci v případě, že by chtěli podpořit některou z jejich probíhajících aktivit. Ze skromného výčtů dosažených výsledků neziskového sektoru lze usoudit, že jeho práce má potenciál k tomu, aby ovlivňoval veřejné i politické dění. Případnou spoluprací s neziskovým sektorem může tedy i jednotlivec zasáhnout do procesu nastolování agendy.

Přesto, že bylo v oblasti genderové politiky rovných příležitostí dosaženo mnoha výsledků, stále nemůžeme hovořit o paritním zastoupení. Hlavními příčinami

nízkého počtu žen ve vrcholných orgánech, jsou výše definované bariéry kulturního, institucionálního a socioekonomického charakteru.

Tyto bariéry je nutno snižovat ve vzájemné spolupráci politické sféry a veřejnosti. Společnost by měla ženám umožnit, aby participovaly na politickém životě, bez toho, aniž by musely výrazně omezit svůj soukromý život. Naopak by měla být k ženám vstřícnější, měla by napomáhat zvyšovat jejich sebevědomí.

Vhodným řešením, které se za stávajícího stavu nabízí, a které by ženám usnadnilo překonat bariéry a dvojitou zátěž, by bylo například zavedení firemních mateřských školek nebo přizpůsobení pracovní doby tak, aby nezačínala příliš brzy a přitom nekončila příliš pozdě, protože by tak matky nemohly připravit dítě do školy.

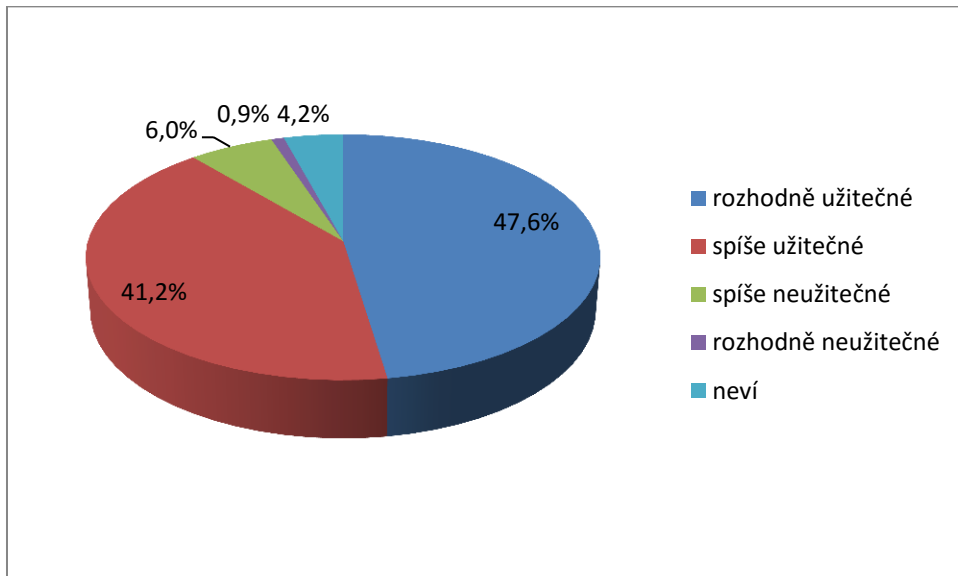
Zásadní literaturou, na jejímž základě je vystavěna celá struktura práce, je postavena Kalvasova monografie *Nastolování agendy: Role masové a interpersonální komunikace, osobní zkušenosti a genderu*, doplněna o poznámky zahraničního autora Maxwella McCombse. V monografii je proces nastolování agendy popsán nejprve jako celek a následně je rozložen na menší celky. Díky tomu mi bylo umožněno aplikovat proces *agenda setting* na aktuálně sledovaném případě v oblasti české politiky.

Předložená práce by postrádala váhu, pokud by nebyly zpřístupněny vládní dokumenty, které se analyzovaného tématu přímo týkají. Díky jejich uveřejnění jsem měla přístup k potřebným datům a statistikám, se kterými se na politické úrovni reálně pracuje.

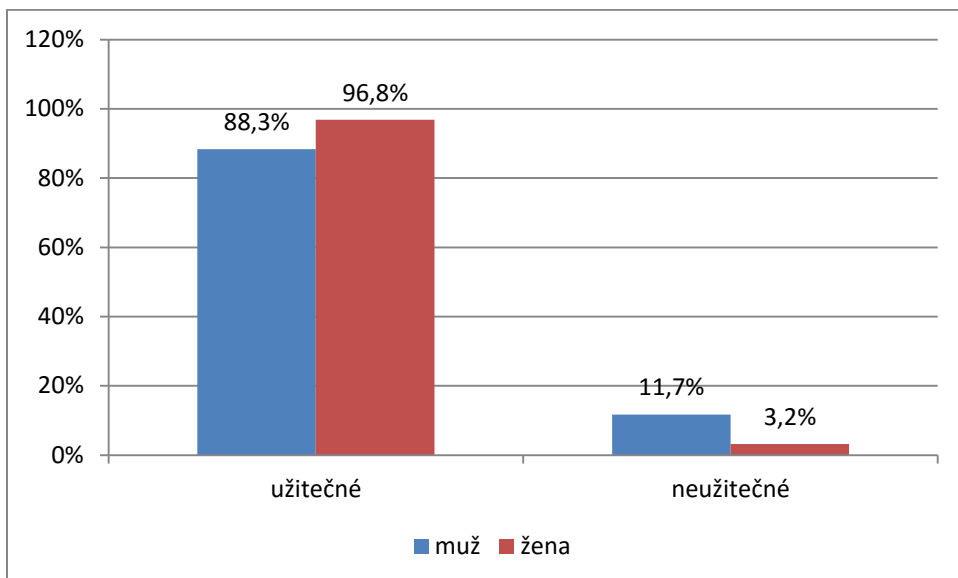
Důležitými dokumenty jsou především *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020* a *Akční plán pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích na léta 2016-2018*, protože se jedná o agendu, která byla vládě předložena v nedávném období a jejíž realizace je ve fázi přípravy. Jedná se o agendu, podle níž se bude postupovat v následujících pěti letech. Pokud by došlo k naplnění vytyčených cílů, znamenalo by to významný posun v oblasti genderové politiky v českém prostředí.

Přílohy

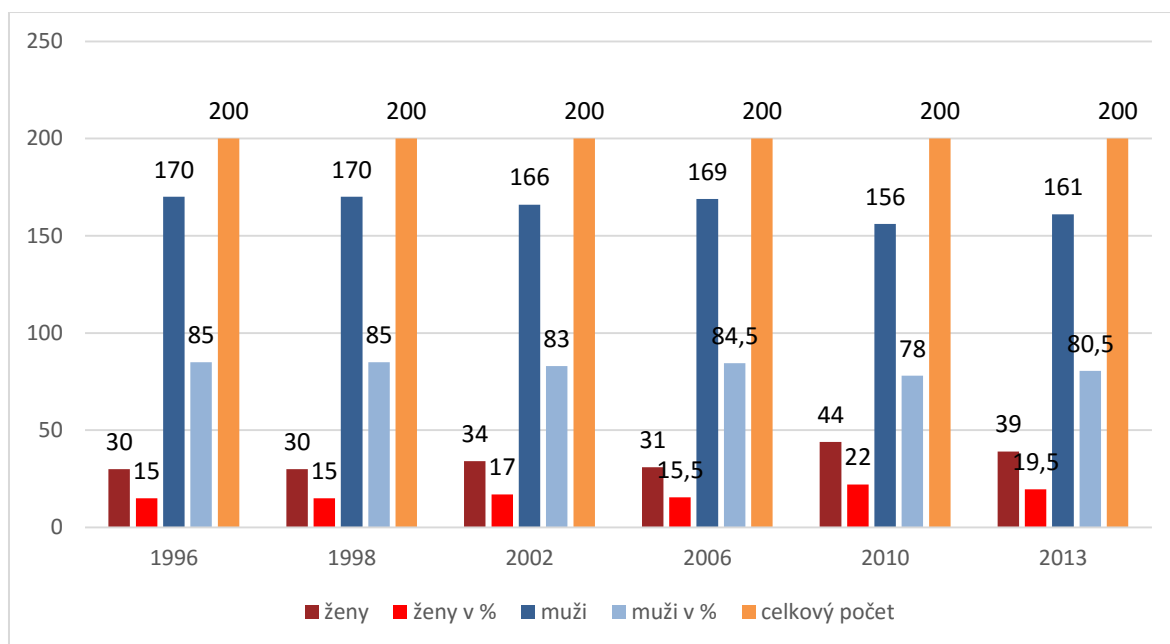
Graf č. 1 Důležitost zapojení žen do veřejných funkcí

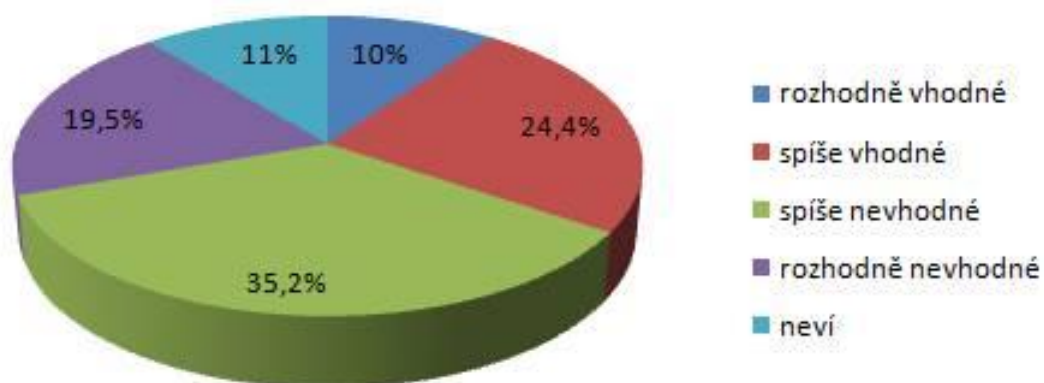
Graf č. 2 Důležitost zapojení žen do veřejných funkcí podle pohlaví

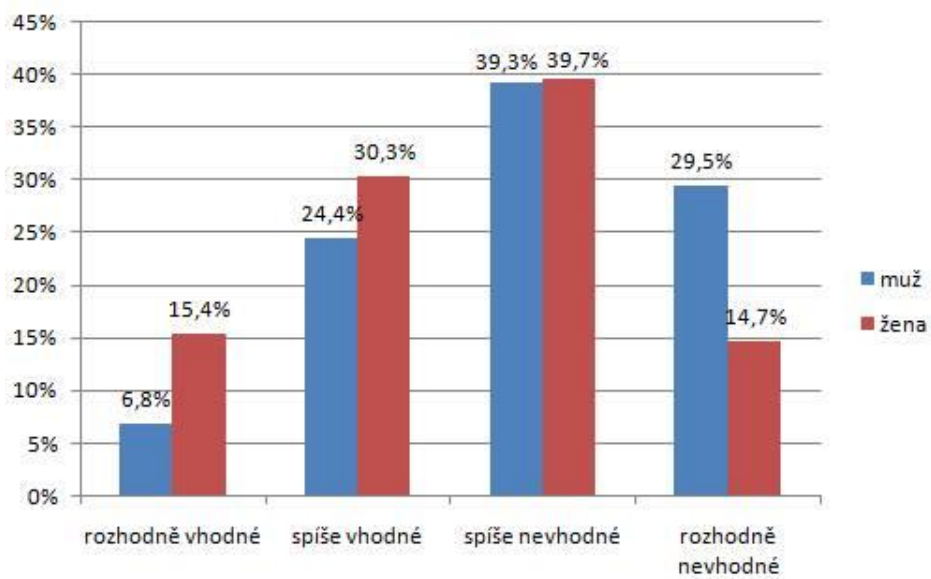
Graf č. 3 Počet žen a mužů v Poslanecké sněmovně

Graf č. 4 Vhodnost opatření: zavedení kvót do volených funkcí

Graf č. 5 Vhodnost opatření: zavedení kvót do volených funkcí podle pohlaví

Literatura

Prameny

Centrum pro výzkum veřejného mínění. 2013. "Česká volební studie 2006"

„Čeští europoslanci“ *Euroskop.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/8978/sekce/cesti-europoslanci/>> (20. 3. 2016)

„České političky v labyrintu mužů“ *Fórum 50% c,* (online). Dostupné z: <<http://padesatprocent.cz/cz/ceske-politicky-v-labyrintu-muzu>> (16. 3. 2016)

„Český statistický úřad“ *Gender: Historie - Historie genderové problematiky v ČR,* (online). Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/gender/gender_historie_genderove_problematiky_v_cr> (30. 3. 2016)

„Členové vlády“ *Vláda České republiky d,* (online). Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/vlada/>> (3. 4. 2016)

„Členství a spolupráce“ *Gender Studies c,* (online). Dostupné z: <<http://www.genderstudies.cz/gender-studies/spoluprace.shtml>> (15. 3. 2016)

Dahlerup, Drude. 2006. *Women, quotas and politics.* 2006 (online). Dostupné z: <https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=rFjdzq687R8C&oi=fnd&pg=PP1&dq=DAHLERUP,+Drude.+Women,+quotas+and+politics.+New+York:+Routledge,+2006&ots=p2SkmrcfMj&sig=mV18hoWnfjKMms8Q9-I_Xv5kt8w&redir_esc=y#v=onepage&q=DAHLERUP%2C%20Drude.%20Women%2C%20quotas%20and%20politics.%20New%20York%3A%20Routledge%2C%202006&f=false> (4. 4. 2016)

„Dienstbierův plán: povinně 40 procent žen v čele státních firem i úřadů“ *Echo24.cz* (online). Dostupné z: <<http://echo24.cz/a/iZTtr/dienstbieruv-plan-povinne-40-procent-zen-v-cele-statnich-firem-i-uradu>> (20. 4. 2016)

„Dienstbierův plán: povinně 40 procent žen v čele státních firem i úřadů“ *Echo24* (online). Dostupné z: <<http://echo24.cz/a/iZTtr/dienstbieruv-plan-povinne-40-procent-zen-v-cele-statnich-firem-i-uradu>> (20. 4. 2016)

„Dienstbier: Ženy a muži v Česku nemají rovné podmínky“ *Lidovky.cz*, 19. 6. 2016 (online). Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/dienstbier-zeny-a-muzi-v-cesku-nemaji-rovne-podminky-pcp-/zpravy-domov.aspx?c=A150619_162330_In_domov_ELE> (20. 4. 2015)

„Fields of responsibility in Erna Solberg's government“ *Government.no* (online). Dostupné z: <<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/fields-of-responsibility-in-erna-solberg/id742934/>> (5. 4. 2016)

Fórum 50 %. „Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice“ (online; Pdf). Dostupné z: <http://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/kvoty_a_dalsi_opatreni_pro_vyssi_zastoupeni_zen_v_politice.pdf> (15. 4. 2016)

Gelnarová, Jitka. 2010. „Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?““. *Acta Politologica* 2 (2). Dostupné z: <<http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00073.pdf>> (20. 3. 2016)

„Genderové kvóty: ano, či ne?“ *youtube*, 3. 4. 2015 (video) Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=64J2qcL-lcA>> (6. 3. 2016)

„Instituce - Evropský parlament“ *Naši politici b* (online). Dostupné z: <<http://www.nasipolitici.cz/cs/lide/instituce/evropsky-parlament?gclid=ClipqdiE-8sCFQ0SGwodfh8l2A>> (3. 4. 2016)

„Jmenné seznamy“ *Český statistický úřad* (online). Dostupné z: <<http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps111?xjazyk=CZ&xkraj=1 &xstrana=0 &xv=1 &xt=1>> (20. 3. 2016)

„Kdo jsme“ *Fórum 50% a* (online). Dostupné z: <<http://padesatprocent.cz/cz/o-nas/kdo-jsme>> (16. 3. 2016)

„Kdo jsme“ *Gender Studies a*, (online). Dostupné z: <<http://www.genderstudies.cz/gender-studies/kdo-jsme.shtml>> (15. 3. 2016)

„Kvóty“ *Fórum 50% b*, (online). Dostupné z: <<http://padesatprocent.cz/cz/podpora/mentoring-a-kvoty/kvoty>> (30. 3. 2016)

Králíková, Alena. 2005. „Hlas ženám (a mužům)! aneb Proč prosazovat rovnou reprezentaci žen a mužů v politickém rozhodování na místní, regionální, celostátní i mezinárodní úrovni?“ *Gender Studies* (online). Dostupné z: <<http://docplayer.cz/1539619-Genderovy-balicek-01-2005.html>> (5. 3. 2016)

„Listina základních práv EU“ *Euroskop.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/204/sekce/listina-zakladnich-prav-eu/>> (15. 3. 2016)

Marksová-Tominová, Michaela. 2005. „Ženy v mocenských a rozhodovacích pozicích“ *Gender Studies* (online). Dostupné z: <<http://docplayer.cz/1539619-Genderovy-balicek-01-2005.html>> (5. 3. 2016)

Ministerstvo životního prostředí. 2015. „Rezortní strategie rovnosti žen a mužů na léta 2016 – 2020“ (online; Pdf). Dostupné z: <Rezortní strategie rovnosti žen a mužů na léta 2016 – 2020> (30. 3. 2016)

Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2015. „Představení projektu s názvem Příprava Akčního plánu pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích a dalších souvisejících opatření – JUST/2012/PROG/AG/4130/GE“ (online; Pdf) Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/20784/zakladni_info.pdf> (20. 4. 2016)

„Motivované žen 50 plus poklad k objevení“ *Žába na prameni o.s. c.*, (online). Dostupné z: <<http://www.prozeny50plus.cz/cile.html>> (20. 4. 2016)

Norris, Pippa, Ronald, Inglehart, 2001. *Cultural Obstacles to Equal Representation* (online). Dostupné z: <<https://muse.jhu.edu/article/17140>> (15. 3. 2016)

Norris, Pippa, Ronald, Inglehart, 2003. *Gendering Social Capital: Bowling in Women's Leagues?* (online). Dostupné z: <<https://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/Gendering%20Social%20Capital.pdf>> (15. 3. 2016).

„O Českém svazu žen“ *Český svaz žen*, (online). Dostupné z: <<http://www.csz.cz/view.php?cislocianku=2008100004>> (15. 3. 2016)

„O nás“ *Žába na prameni o.s. a*, (online). Dostupné z: <<http://www.zabanaprameni.cz/o-nas>> (17. 3. 2016)

„Pomáhají kvóty ženám, nebo jim naopak škodí?“ *Euractiv* (online). Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/pomahaji-kvoty-zenam-nebo-jim-naopak-skodi-kongres-zen-reding-010921>> (15. 4. 2016)

„Podporují nás“ *Gender Studies d*, (online). Dostupné z: <<http://www.genderstudies.cz/gender-studies/podporuji-nas.shtml>> (15. 3. 2016)

„Pomáhají kvóty ženám, nebo jim naopak škodí?“ *Euroskop.cz* (online). Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/pomahaji-kvoty-zenam-nebo-jim-naopak-skodi-kongres-zen-reding-010921>> (8. 4. 2016)

„Pro zaměstnavatele“ *Gender Studies e*, (online). Dostupné z: <<http://www.genderstudies.cz/gender-studies/pro-zamestnavatele.shtml>> (15. 3. 2016)

„Realizované projekty“ *Žába na prameni o.s. b*, (online). Dostupné z: <<http://www.zabanaprameni.cz/realizovane-projekty>>(17. 3. 2016)

„Rada vlády pro nestátní neziskové organizace“ *Vláda České republiky a*, (online). Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/zakladni-informace-767/>> (25. 3. 2016)

„Rada vlády pro rovnost žen a mužů“ *Vláda České republiky b*, (online). Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/uvodni-stranka-rady-vlady-pro-rovne-prilezitosti-zen-a-muzu-121632/>> (2. 3. 2016)

Rakušanová, Petra. 2006. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*. (online). Dostupné z: <<http://padesatprocent.cz/docs/zeny-labyrint-muzu.pdf>> (30. 3. 2016).

Svaz průmyslu a dopravy České republiky „Stanovisko k Akčnímu plánu pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích na léta 2016 – 2018“ (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.spcr.cz/images/EU/Stanovisko_SPCR_k_Ak%C4%8Dn%C3%ADmu_pl%C3%A1nu_mu%C5%BEi_a_%C5%BEeny_vy%C5%A1%C5%A1%C3%AD_pozice.pdf> (20. 4. 2016)

Skoupá, Adéla. 2016. „Dienstbier chce 40 procent žen na vedoucích místech. Příkazy vlády nepomohou, je přesvědčená manažerka ČEZ“ *iHned.cz*, 17. 3. 2016

(online). Dostupné z: <<http://archiv.ihned.cz/c1-65211080-dienstbier-chce-40-procent-zen-na-vedoucich-mistech-ministrem-rozda-ukoly>> (20. 4. 2016)

„Seznam senátorů“ *Senát parlamentu České republiky* (online). Dostupné z: <http://www.senat.cz/senatori/index.php?ke_dni=7.4.2016&O=10&lng=cz&par_2=2> (30. 3. 2016)

„Sbor komisařů (2014-2019)“ *Evropská komise* (online). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/commission/2014-2019_cs> (3. 4. 2016)

Tabery, Paulína. 2009. „Nastolování agendy a proces rámování.“ *Socioweb* 3. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=385&lst=105>> (21. 12. 2015).

„Tým“ *Gender Studies b*, (online). Dostupné z: <<http://www.genderstudies.cz/gender-studies/tym.shtml>>(15. 3. 2016)

„Ústava České republiky“ *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky*, (online). Dostupné z: <<http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>> (20. 4. 2016)

Úřad vlády České republiky. 2014. „Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014-2020“ (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_Optimalizace/Strategie-pro-rovnost-zen-a-muzu-v-CR-na-leta-2014-2020.pdf> (20. 3. 2016)

Úřad vlády České republiky. 2015. „Implementation of the Beijing declaration and platform for action (1995) and the outcomes of the twenty-third special session of the General assembly (2000) in the context of the twentieth anniversary of the fourth world conference on women and the adoption of the Beijing declaration platform for action 2015“ (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Pekingska_deklarace_Zprava.pdf> (25. 3. 2016)

„Výsledky voleb a referend“ *Český statistický úřad* (online). Dostupné z: <<http://www.volby.cz/>> (29. 3. 2016)

„Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25. 10. – 26. 10. 2013“ *Český statistický úřad*, (online). Dostupné z: <<http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps12?xjazyk=CZ&xv=22>> (2. 4. 2016).

„Záznam ze zasedání Rady vlády pro rovnost žen a mužů za dne 8. prosince 2015“ *Vláda České republiky c*, (online). Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/cinnost_rady/zaznam-ze-zasedani-rady-vlady-pro-rovnost-zen-a-muzu-za-dne-8--prosince-2015-140636/> (30. 3. 2016)

Literatura

Gabařová, Markéta, Dana Hellová, Martin Kubánek, Michal Kuděla, Petr Oriščík, Markéta Seidlerová, Jakub Szewieczek, Radomír Sztwiertnia, Pavel Šaradín. 2012. *Lokální politika v Moravskoslezském kraji*. Opava: Slezská univerzita v Opavě.

Kalvas, František. 2009. *Nastolování agendy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.

Kalvas, František, Jan Váně, Martina Štípková. 2012. „Rámcování a nastolování agendy: Dva paralelní procesy v interakci“. *Sociologický ústav AV ČR* 48 (1), 3–37. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/99442ea63836874d8cc54a132363c58004f94245_R%C3%A1mcov%C3%A1n%C3%AD%20a%20nastolov%C3%A1n%C3%AD%20agendy.pdf> (27. 11. 2015).

McCombs, Maxwell. 2009. *Agenda setting*. Praha: Portál.

Abstrakt

Tématem této práce je analýza nastolování paritního zastoupení žen na současné české politické scéně. Předmět zkoumání byl omezen na počet žen, které zasedají v dolní komoře Parlamentu České republiky, tedy v Poslanecké sněmovně.

Cílem práce je zhodnocení dosavadního vývoje genderové politiky rovných příležitostí na základě přijatých legislativních opatření od vzniku České republiky a její integrace do mezinárodních struktur. K tomu využívá koncept nastolování a rámcování agendy. Jde o proces, na jehož základě se veřejný problém transformuje na legislativu.

Práce se zaměřuje nejen na politickou aktivitu, nýbrž zohledňuje i činnost jiných nestátních aktérů, jako jsou média, neziskový sektor a veřejnost. Uvádí aktuální debatu, která probíhá mezi zastánci přirozeného vývoje a zastánci uměle vytvořených opatření, zejména kvót.

Výsledky analýzy ukázaly, že za zkoumané období se počet žen v Poslanecké sněmovně zvýšil. K tomu přispěla opatření, jichž bylo zkoumané období dosaženo. Jedná se o návrhy zákonů, které byly již prosazeny nebo o vznik legislativních orgánů, které mají na starost prosazování genderové rovnosti. Přesto nebylo dosud vytvořeno řešení, které by problém vymýtilo plošně.

S ohlédnutím na uplynulou dobu a dosažené výsledky můžeme konstatovat, že proces nastolování paritního zastoupení žen ve vrcholné politice není ukončen a lze očekávat jeho dlouhodobý vývoj.

Abstract

This paper is associated with the topic of the Analyze of establishing equilibrium between women and man inside the political parties and the offices in the Czech republic. The object of investigation was limited on a number of women, who sit in the lower chamber of the czech Parliament.

The aim of this bachelor's work is the summary and the evaluation of the development of politics of gender equality on the basis of documents, which have been accepted since the formation of the Czech republic and its integration into international organizations. For the analyze was used a concept of agenda setting and agenda framing. It is a process, in which is issue transformed to bill.

This work is not focused only on the sphere of politics, but it takes into account also the activity of the nonprofit sector, media and the public. It introduces the debate which is leading between the supporters of natural evolution and supporters of quotas.

The outcome of the analyze shows that the number of the women, who have been sat in the lower chaber during the investigated time, has grown. It has grown due to steps, which has been accepted. These steps include accepted bills or established offices, that ensure the politics of gender equality.. This solution does not guarentee, that the equilibrium between men and women, who sit in parliament of the Czech republic will be established.

We can say that the process of the establishing equilibrium between women and man inside the political parties and the offices in the Czech republic is not succesfully ended. We can also predict that it will lasts for a long time to reach the state in which the number of women and men who sit in the state offices will be equilibrated.